

T. B. M. M.

TUTANAK DERGİSİ

8. Birleşim

4 . 5 . 1966 Çarşamba

İçindekiler

	Sayfa	Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	70	Sırrı Atalay'ın, geçen tutanak hakkında demeci 71:72
2. — Gelen kâğıtlar	70	2. — Eski Ticaret Bakanı Fennî İslimyeli ve eski Bayındırlık Bakanı Arif Hikmet Onat haklarında inceleme yapmak üzere kurulan T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonunun görev süresinin uzatılmasına dair Komisyon Başkanlığı tezeresi (9/1) 72:82
3. — Yoklamalar	71,71	
4. — Başkanlık Divanının Genel Kurula sunuşları	71	
1. — Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi		

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

BİRİNCİ OTURUM

Ticaret Bakanı Cumhuriyet Senatosu Amasya Üyesi Macit Zeren hakkında inceleme yapmak üzere kurulan T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonunun,

27 Mayıs 1960 tarihinden evvelki bâzı eski Bakanların görevleri ile ilgili suçlarından dolayı soruşturma istemine dair Başbakanlık tezkerelelerini incelemek üzere kurulan 1 numaralı T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonunun ve,

27 Mayıs 1960 tarihinden evvelki bâzı eski Bakanların görevleri ile ilgili suçlarından dolayı soruşturma istemine dair Başbakanlık tezkerelelerini incelemek üzere kurulan 2 numaralı T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonunun görev sürelerinin uzatılmasına dair komisyon başkanlıkları tezkereleri, görüşülerek kabul olundu.

Eski Ticaret Bakanı Fennî İslimyeli ve eski Bayındırlık Bakanı Arif Hikmet Onat haklarında inceleme yapmak üzere kurulan T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonunun görev süresinin uzatılmasına dair komisyon Başkanlıkları tezkeresi, Komisyon Genel Kurulda hazır bulunmadığından, görüşülemedi.

Kurulduğu tarihlerden bugüne kadar Başkan, sözcü ve kâtip seçimlerini yapamıyan T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık komisyonları hakkındaki Başkanlığın Genel Kurula sunuşları,

ilgili yazının okunmasından sonra, bir süre görüşüldü. Ancak verilen önergeler reddolduğundan bu konuda bir sonuca varılamadı.

Aydın Milletvekili Reşat Özarda'nın, Sanayi Bakanı Mehmet Turgut ile eski Bayındırlık Bakanı Ordu Milletvekili Arif Hikmet Onat hakkında Anayasanın 90 nci ve T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğü'nün 12, 14 ve 22 nci maddeleri gereğince bir Meclis soruşturması açılmasına dair önergesini incelemek üzere kurulacak Türkiye Büyük Millet Meclisi Soruşturma Hazırlık Komisyonuna üye seçimi için gösterilen adaylarla ilgili liste ve konu üzerinde söz alan Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay'ın sadet dışına çıktığı ve Başkanlığın ihtarına rağmen kürsüyü de terk etmediği görüldüğünden Birleşime (saat 18,25 te) 15 dakika ara verildi.

İKİNCİ OTURUM

Görüşmelere kalınan noktadan devam olunduğu sırada saat 19 a gelmiş olduğundan Birleşime son verildi.

Başkan	Kâtip
Başkanvekili	Bilecik
Ahmet Bilgin	Şadi Binay
	Kâtip
	Zonguldak
	Sadık Tekin Müftüoğlu

2. — GELEN KÂĞITLAR

TEKLİF

1. — Aydın Milletvekili Reşat Özarda'nın, Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı İçtüzüğü'nün 14 ve 16 nci maddelerinin

değiştirilmesi hakkında İçtüzük teklifi. (2/282) (T. B. M. Meclisi Birleşik Toplantısı İçtüzüğü'nün 29 ncu maddesi gereğince İçtüzük Geçici Karma Komisyonuna)

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15,00

BAŞKAN — Başkanvekili İsmail Arar

KÂTİPLER : Sadık Tekin Müftüoğlu (Zonguldak), Âdil Kurtel (Kars)

BAŞKAN — Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik toplantısının 8 nci Birleşimini açıyorum.

3. — YOXLAMA

BAŞKAN — Ad okumak suretiyle yoklama yapılacaktır. Sayın üyelerin buldukları yerden lütfen «burada» diye cevap vermelerini istirham ederim.

(Yoklama yapıldı.)

BAŞKAN — Yoklama işlemi bitmiştir. Gerekli çoğunluk yoktur. T. B. M. M. Birleşik Toplantısını bir saat sonraya talik ediyorum.

Kapanma Saati : 15,48

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati : 16,48

BAŞKAN — Başkanvekili İsmail Arar

KÂTİPLER : Sadık Tekin Müftüoğlu (Zonguldak), Önel Şakar (Manisa)

BAŞKAN — Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı 8 nci Birleşiminin ikinci otu-

rumunu açıyorum.

3. — YOXLAMA

BAŞKAN — Ad okumak suretiyle yoklama yapılacaktır.

(Yoklama yapıldı.)

BAŞKAN — Gerekli çoğunluğumuz vardır, görüşmelere başlıyoruz.

4. — BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI

1. — *Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay'ın, geçen tutanak hakkında demeci.*

BAŞKAN — Sayın Sırrı Atalay, İctüzüğün 147 nci maddesi gereğince zaptı sabık hakkında söz istemiştir. Kendisine söz veriyorum, buyurun Sayın Atalay.

SIRRI ATALAY (C. Senatosu Kars Üyesi) — Muhterem arkadaşlarım, birleşik toplantının

bir önceki birleşim tutanağına itirazım vardır. Bu itirazımın gerekçesini ve düzeltilmesini Yüksek Heyetinize arz etmek isterim.

Hatırlardadır ki, bir önceki birleşik toplantıda Sayın Başkandan usul hakkında muhtelif sayın üyeler söz istemişti. Bu arada ben de söz istedim. İctüzüğün 89 ncu maddesi gereğince söz verildiği bildirildi ve burada konuşmam sırasında Sayın Başkan, vâkı bâzı itirazlar üze-

rine hangi maddeye göre söz istediğimi sordular. Kendilerine, İktüzüğün 89 ncu maddesine göre söz istediğimi ifade edince Sayın Başkan, zapta geçen ve daimi kalacak olan şu sözleri ifade ettiler: «Eski T. B. M. Meclisi İktüzüğü, birleşik toplantıda yürümez, buyurun efendim. Birleşik toplantıdayız, sözünüzü kesiyorum» ve devamla «(A. P. sıralarından gülüşmeler, alkışlar, gürültüler) Birleşik toplantıdayız, binaenaleyh, eski T. B. M. M. İktüzüğü burada mer'i değildir. Birleşik toplantının tüzüğü kendisine mahsustur, buyurunuz efendim. (Gürültüler)

Muhterem arkadaşlarım, Birleşik Toplantı İktüzüğünün 28 nci maddesine göre, iş bu iktüzükte yani Birleşik Toplantı İktüzüğünde sarahat bulunmayan hususlarda Millet Meclisi İktüzüğünün uygulanacağı kesin olarak ifade edilmektedir. Gerçekten böyle olması lâzımgelir. Çünkü, Birleşik Toplantı İktüzüğü, gündeme ilgili, Cumhurbaşkanı seçimi ile ilgili ve soruşturma ile ilgili sadece üç hususu kapsıyan mahsus maddelerden ibarettir. Görüşmelere ait şekli ve usulî hiçbir madde ve hiçbir husus yoktur. Bu görüşmelere ve idareye ait hususlarda Millet Meclisi İktüzüğünün tatbik edileceği de açıkça ifade edilmiştir ve her çift Mecliste tatbik edilen demokratik parlâmentolarda da bu usul halindedir. Nitekim bizde de bu şekilde ifade edilmiştir ve sarihtir. Buna rağmen oturumu idare eden Sayın Başkan, Millet Meclisinin İktüzüğünün tatbik edilemeyeceğini bu sebeple sözümüzün kesileceğini ifade ettiler ve sözümüzü kestiler. Yanlıştır. Zabıtlara geçmesi bir gelenek meydana getirebilir. Bu sebeple tashihi ve Sayın Başkanın bu şekilde ifadesinin hiçbir hukukî mesnedi ve dayanağı olmadığını açıkça ifade etmek isterim.

Bu arada zabıtta var; yine zabıtta, oturumu idare eden Sayın Başkan, («Lütfen oturun efendim, sözünüzü kestim, daha ne yapalım, kolunuzdan tutup atacak değiliz ya efendim») şekilde, Parlâmento âdabına uymıyacak şekilde, usul hükümlerine riayet ederek kürsüye çağrılmış ve kürsüde bu hakkını kullanan bir Parlâmento üyesine bu şekilde hitabetmesi yerinde değildir. Ben bu tâbir ve kelimeleri şahsımdan çok uzakta bulmakta ve bu bakımdan değerlendirilip tashihi için getirmiş değilim. Ancak, bir Parlâmentoda birleşimi idare

eden Başkanın bu şekilde ifadesinin, tutanaklarda sahih olarak yer almasına gönlüm razı olmadığı içindir ki, geçmiş tutanak hakkında söz almış, tashih etmiş bulunuyorum, saygılarımla.

NEVZAT ŞENER (Amasya Milletvekili) — Sayın Başkan usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Ne usulü hakkında efendim?

NEVZAT ŞENER (Amasya Milletvekili) Sayın Sırrı Atalay'a söz vermeniz usule aykırıdır.

BAŞKAN — Efendim zaptı sabık hakkında söz istediler. İktüzüğün 147 nci maddesi gereğince, böyle bir söz istemek haklarıdır. Birleşik Toplantı İktüzüğünün 28 nci maddesi; o Tüzükte sarahat olmadığı takdirde Millet Meclisi İktüzüğünün tatbik edileceğini âmirdir. Bu itibarla bir usulsüzlük yoktur.

NEVZAT ŞENER (Amasya Milletvekili) — Sayın Riyasetin her şeyden evvel bir Senato Başkanvekilinin bu kürsüde sataşmalara katılıp katılmıyacağını...

BAŞKAN — Efendim kendilerinin takdir edeceği bir husustur. Sayın Şener.

NEVZAT ŞENER (Amasya Milletvekili) — Bu gibi tartışmalara katılması doğru mudur?

BAŞKAN — Efendim, tartışmaya katılmadı arkadaşımız. Bir yanlış anlaşılma olacak her halde. Zapta geçen bir hususun tashihi Millet Meclisi İktüzüğünün 147 nci maddesine dayanarak söz istedi. Yazılı talebi böyledir. (Gürültüler)

Efendim, istirahat buyurun, iyi okuyun Tüzüğü, istirham ediyorum.

Gündeme geçiyoruz efendim.

2. — *Eski Ticaret Bakanı Fennî İslimyeli ve eski Bayındırlık Bakanı Arif Hikmet Onat haklarında inceleme yapmak üzere kurulan T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonunun görev süresinin uzatılmasına dair Komisyon Başkanlığı tezkeresi (9/1)*

BAŞKAN — Bu Komisyona evvelce seçilmiş olan sayın arkadaşlarımızdan Komisyon Başkanı Sayın Hüseyin Balan, buradalar mı?.. («Romanya'da» sesleri) Komisyon Sözcüsü, Sayın Mehmet Ünalı?.. («Adana'da» sesleri) Komisyon Kâtibi, Sayın Refet Rendeci?.. («Burada» sesleri) Lütfen, rica edeceğim efendim Komisyona tahsis edilen yere teşrif edin, belki izahat

almak icabedecek.

Sayın Cevat Yalçın, Sayın Şevket Köksal ve Sayın Atalay Akan.

SITKI ULAY (C. Senatosu Tabii Üyesi) — Sayın Başkan, gündem dışı bir iki dakikalık olmak üzere söz rica etmiştim, kısa konuşacağım.

BAŞKAN — Gündeme geçmiş bulunuyoruz, Sayın Ulay. Talebiniz bana intikal etti, biliyorum. Fakat, gündem dışı söz veremeyeceğim, gündeme geçmiş bulunuyoruz.

Efendim, önergeyi okutuyorum :

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

19 . 6 . 1966 tarihli 106 numaralı Kararla teşkil olunan ve eski Ticaret Bakanı Fennî İslimyeli ve eski Bayındırlık Bakanı Arif Hikmet Onat haklarında Anayasanın 90 ncı maddesi gereğince Meclis soruşturması açılmasının gerekli olup olmadığına dair inceleme yapmakla görevlendirilmiş bulunan ve 25 . 3 . 1966 tarihli, 112 numaralı Kararla da görev süresi uzatılmış bulunan Komisyonumuz, Meclisin kesif bir çalışma içinde bulunması ve C. Senatosu seçimine dair kur'aların çekilmesi sebebiyle görevini bitirememiştir.

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzük hükümleri gereğince Komisyonumuzun görev süresinin sona erdiği tarihten itibaren 30 gün daha uzatılmasına karar verilmesini rica ederim.

Saygılarımla.

4 Numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyon Başkanı
Hüseyin Balan
Ankara Milletvekili

BAŞKAN — Sayın Ülker, okunan bu önerge üzerinde mi söz istiyorsunuz?

REŞİT ÜLKER (İstanbul Milletvekili) — Evet.

BAŞKAN — Buyurun.

REŞİT ÜLKER (İstanbul Milletvekili) — Muhterem arkadaşlar; eski Ticaret Bakanı Fennî İslimyeli ve eski Bayındırlık Bakanı hakkında soruşturma yapılması istenmiş, 19 . 1 . 1966 tarihinde, ikinci birleşimde, 105 sayılı Kararla Hazırlık Soruşturma Komisyonu kurulmuş. Bu Komisyon, bir ay içerisinde vazifesini bitirmesi gerekirken, yani, 19 . 2 . 1966 da vazifesini bitirmesi lâzımgelirken bitirememiş, fakat bu süre de; yani, 19 . 1 . 1966 süresi de geçtikten sonra, bir ay geçtikten sonra 25 . 3 . 1966 tari-

hinde, 112 sayılı Kararla ikinci bir aylık süre verilmiş ama gerçekte fiilî olarak üçüncü aylık müddeti istemiş, o müddeti de bitirmiş. 25.4.1966 da o müddet bitmiş. Şimdi, üçüncü defa olarak, Türkiye Büyük Millet Meclisinden sürenin uzatılmasını istemektedir. Muhterem arkadaşlar, buna inkân olmadığı kanaatindeyim. Ne Anayasamızın 90 ncı maddesi ne de Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantı İçtüzüğü'nün 14 ncü maddesi buna mesaf vermeyecektir. 14 ncü madde sarihtir; Komisyon raporunu 30 gün içinde Başkanlığa verir. Komisyon incelemelerini 30 gün içinde tamamlayamıyorsa yani birinci 30 gün içinde tamamlayamıyorsa, gerekçesini belirterek Genel Kuruldan bu sürenin uzatılmasını isteyebilir, bu süre, 30 günden fazla uzatılamaz. Şimdi önümüzdeki hâdisede, bu süre zaten günle ölçülmüş, dört aya yaklaşmış yani Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün öngördüğü iki aylık müddet, fiilen dört aya yaklaşmış. Bunun üzerine de biz şimdi yeni bir müddet verme mevkiinde bırakıyoruz.

Muhterem arkadaşlarım, bakanların sorumlulukları, vazifelerinden doğmuş olan sorumlulukları, ister eski Bakan olsun, isterse fiilen Bakan olsun, ancak ve ancak Parlâmentonun vereceği kararlarla mümkündür.

Siyasi sorumluluklarını gensorularla, cezai sorumluluklarını da, Meclis soruşturmasıyla temin etmek mümkündür. Bugün, gensoruların, sorumluluğun murakâbenin siyasi kanadının nasıl işlemez bir halde olduğu ortadadır. Nihayet müzakeresi bitse bile beş dakikalık konuşmalarla tahditlerle veya 15 dakikalık konuşmalarla bir gensorunun müzakeresi bitmiş olsa bile neticede ekseriyet oylarıyla gensoru açılmamaktadır. Geriye kalmakta cezai sorumluluk meselesi, cezai sorumluluk meselesi de, her itham doğru değildir, doğru olmaması ihtimali çoktur, mümkündür. Fakat gerek usulüne göre adli mercilerden gelmiş tahkikat dosyaları gerekse burada Parlâmento üyeleri tarafından şimdiki bakanları veya eski bakanlar için verilmiş önergeler, bugün fiilen görüşülememektedir ve bu murakabe işlememektedir. Bundan milletin de zararı vardır, kendilerine itham yapılan ve bu ithamın baskısı altından haklı olarak kurtulmak isteyen arkadaşlarımızın da hakları vardır. Binaenaleyh, biz Parlâmento olarak bu nokta-

da dikkatli davranmadığımız takdirde bu 30 günler uzar gider. Komisyon için birşey demiyorum, Komisyon belki derin bir araştırmaya girmiş olabilir, şu olabilir, bu olabilir ama biz Parlamento olarak murakabenin ortadan kaldırılmasına bütün varlığımızla dikkat etmek mecburiyetindeyiz. Bu ne zamana kadar sürecektir? Yani bunun başı neresidir, sonu neresidir, bunu anlamaya, bilmeye katıyen imkân yoktur. Türkiye Büyük Millet Meclisinin İttüzüğünün açık olan bu hükmü karşısında ikinci defa bir önerge vermek mümkündür, fakat ikinciden fazlasını vermek katıyen mümkün değildir ve bu, netice itibariyle murakabemden uzaklaşmayı icabettirir. Anayasamız buna o derecede önem vermiştir ki, bunu kazai bir iş addetmiştir. Tarihi menşei de böyledir, bu noktada grup kararının alınması dahi mümkün değildir. Meclisin kazai fonksiyonlarından birisi yerine getirilmektedir. Bu sebeple bu murakabenin işlemediğini gören ve iktidarda bulunanlar elbette ki, büyük rahatlığın içine girerler. Biz bu kaideleri riayet edilmek için getirmiş bulunuyoruz. Burada hep birlikte müzakere ettik ve kendimiz uymak üzere getirdik.

Şimdi, Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak yaptığımız bu İttüzüğe kendimiz uymuyoruz ve buna bizi uyduracak hiçbir müeyyide yok kendimizden başka. Bu kürsüden çıkıp feryadederek de arkadaşlarımızı muayyen bir noktaya doğru sevk edebilirsek, bu mümkün. Bu olmadığı takdirde, çok hazindir arkadaşlar, çok hazindir. Reşat Özarda arkadaşımız, Parlamento'nun bu tutumu karşısında İttüzüğün değiştirilmesi, yani sarîh olan maddelerinin daha sarîh hale getirilmesi için teklifte bulunuyorlar. Gündemimizin ikinci maddesinde; Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı İttüzüğünün 14 ve 16 ncı maddelerinin değiştirilmesi hakkında tüzük teklifini görüşmek üzere 7 şer üyeden müteşekkil bir Geçici Komisyon kurulması hakkında bir sunuş vardır.

Bu murakabe bakımından hazin bir hâdisedir. Bu sebeple bendeniz muhterem Başkanlıktan rica ediyorum, lütfetsinler, bu İttüzüğün açık hükmü karşısında oya dahi koymasınlar. Bakınız ne kadar açık: «Komisyon, incelemelelerini 30 gün içinde tamamlayamıyorsa gerekçesini belirterek Genel Kuruldan bu sürenin uza-

tılmasını isteyebilir. Bu süre, 30 günden fazla uzatılamaz.» Yani en açık bir Türkçe ile ifade edilmiştir; uzatılamaz. Uzatılmayınca, Sayın Başkanlık da bunu oya koyamaz. Koymayınca yapılacak iş, yeniden bir komisyon teşkil etmek ve Komisyonun bu İttüzükteki kaideleri tam tatbik etmesinden ibarettir. Aksi halde bir 30 gün daha, bir 30 gün daha, bir 30 gün daha, nâmütenahi 30 ügünlü bu Meclis görebilir. Ve bu Mecliste, Anayasadaki sarahata rağmen, murakabe ortadan kaldırılmış olabilir. Saygılarımla. (C. H. P. sıralarından alkışlar, «bravo» sesleri)

KOMİSYON ADINA MEHMET ÜNALDI
(Cumhuriyet Senatosu Adana Üyesi) — Söz istiyorum.

BAŞKAN — Efendim, başka arkadaşlar da var söz istiyen.

Sayın Kemal Bağeroğlu ile Sayın Ahmet Tahtakılıç söz istemişlerdir. Siz de mi söz istiyorsunuz?

KOMİSYON ADINA MEMMET ÜNALDI
(Cumhuriyet Senatosu Adana Üyesi) — Peki, sonra konuşurum efendim.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Kemal Palaoğlu.
MUSTAFA KEMAL PALAOĞLU (Sivas)
— Sayın arkadaşlarım, Bayındırlık eski Bakanını Sayın Arif Hikmet Onat ve Ticaret eski Bakanını Sayın Fennî İslimiyeli haklarındaki Türkiye Büyük Millet Meclisi Soruşturma Hazırlık Komisyonunun görev süresinin bir ay daha uzatılması teklifini tazammun eden tezkereyi dinledim. Bu konuda huzurunuzu işgal edeceğim ve kısa bir mâruzatta bulunacağım.

Bu komisyon ile birlikte benim de üyesi bulunduğum bir hazırlık komisyonu ve diğer soruşturma hazırlık komisyonları, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 19 Ocak 1966 tarihinde yaptığı birleşimde seçilmiş ve teşkil edilmişlerdi. Aradan 3,5 aya yakın bir zaman geçmiş olmasına rağmen ilki eski Bakan arkadaşımızla ilgili bu Soruşturma Hazırlık Komisyonunun, bu arada 3,5 aylık uzunca bir süre içinde aneak ve sadece kendi iç bünyesi içinde Başkanlık Divanını seçebildiği ve ciddî her hangi bir çalışma yapmadığını gerçek bir teessür ile müşahade ve tesbit etmiş bulunuyoruz. Bunun Anayasamızda

Birleşik Toplantı İktüzüğünde ve genel olarak, hukukla ilgili yanını bugün Sayın Reşit Ülker ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin bundan önceki birleşimlerinde diğer hazırlık komisyonlarının tezkereleriyle ilgili müzakerelerde hatip arkadaşlarımız vukufu ve etraflı bir şekilde açıkladılar. Ben işin fiilî bir tarafına, pratik bir yönüne değinmek istiyorum. Sözlerimin başında da arz ettiğim gibi, bu tip bir komisyonun üyesiydim. Türkiye Büyük Millet Meclisinin 19 Ocak 1966 tarihli Birleşiminde teşkil edilmiş bulunan bir Soruşturma Hazırlık Komisyonunun üyelerinden birisi de bendim. Benim üyesi olduğum Soruşturma Hazırlık Komisyonu, İktüzüğün bizim için tesbit ettiği ve öngördüğü bir aylık süre içinde görevini yapabildi. Bununla bir aylık süre içinde Soruşturma Hazırlık komisyonlarının vazifelerini ifa edebileceklerinin mümkün olduğu anlaşılmış ve anlatılmış oldu. Ortada Soruşturma Hazırlık komisyonlarının bir aylık süre içinde ve nihayet bir aylık uzatma ile birlikte hâsıl olacak iki aylık müddet içinde vazifelerini ifa edememelerini gerektirecek ve bunu engelliyecek bir ciddi sebep tahmin etmiyorum. Meselenin aylarca uzatılması eski bakan arkadaşlarımız için, hiç de insafli bir tatbikat değildir. Türkiye Büyük Millet Meclisinin ve onun seçtiği Soruşturma Hazırlık komisyonlarının, Sayın Arif Hikmet Onat ve Sayın Fennî İslimyeli haklarındaki bu soruşturma hazırlık bahsini aylarca sürüncemede bırakmaya hakkı olabileceğini kabul ve tahmin etmemiyorum. Bu nevama bir Çin işkencesine benzemektedir. Ne Türkiye Büyük Millet Meclisinin ne de onun adına vazife görmekte olan, vazife göremekte olduğu anlaşılmıştır, anlaşılmaktadır, vazife göreceği olan Soruşturma Hazırlık komisyonlarının arkadaşlarımızın haysiyetlerini aylarca askıda bırakmaya hakları olmaması iobeder. Bu hiç de insafli ve haklı bir tatbikat değildir. Böylesine uzun bir gecikmenin ciddi bir sebebe istinadettiğini kabul etmek mümkün bulunmamaktadır. Soruşturma Hazırlık komisyonlarının görev sürelerinin ciddi sebepler tahtında vazifelerini tamamlıyamamaları halinde, görev sürelerinin ancak, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kararıyle ve bir defaya mahsus olmak üzere 30 gün uzatılabileceğini bunun dışında ve ötesinde bir uzatmanın bahis konusu olamayacağını ifade et-

mek isterim. Ve bu istikametteki görüşe ben de katılıyorum. İktüzük, bunu tesbit eden hüküm ile, son derece vazih bulunmaktadır.

Sevgili arkadaşlarım, bir hususu da dikkatinize arz etmek isterim: Bugün komisyon tezkeresi ile Yüce Türkiye Büyük Millet Meclisinden talebedilen, istenen müddet uzatılması, aslında istikbale de muzaf değildir, tamamen maziye taallük etmektedir. Zira komisyon son defa Türkiye Büyük Millet Meclisinin 25 Mart 1966 tarihinde yaptığı Birleşimde kendisine verdiği bir aylık müddet uzatmasını da kullanmış ve o gün, bitmiş, 25 Mart 1966 tarihinde bitmiş ve 25 Mart 1966 tarihi ile 25 Nisan 1966 tarihi arasındaki bir ay, her hangi bir mesnetten mahrum bir ay olarak geçmiştir. Şimdi, Türkiye Büyük Millet Meclisi İktüzüğünün bu kadar açık, bu kadar vazih hükmüne aykırı olarak bir yeni müddet uzatması verse dahi bu istikbale taallük etmiyecektir, maziye mütaallik bulunacaktır.

Çok eski, çok güzel ve bir gerçeği derin bir isabetle anlattığına kaani bulunduğum bir sözü Yüce Türkiye Büyük Millet Meclisine hatırlatmama müsaade edeceğinize inanarak bittirmek istiyorum. Geç kalan adalet biraz da adaletsizlik demektir. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Ahmet Tahtakılıç.

AHMET TAHTAKILIÇ (İstanbul Milletvekili) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar; geçen seferki Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantısında, Millet Meclisi, Senato Birleşik toplantısında halledilmeyecek ve halli güç olan, ne desek bir çare bulamadığımız bir mesele ile karşı karşıya kaldık. Bunun asıl sebebine, müsaade ederseniz, inmezsek bu müddeti uzatmışız ne olacak, uzatmamışız ne olacak? Meseleyi halledemeyiz arkadaşlar. Vazı kanun, bakanların mesuliyetlerinin varid olup olmadığını birtakım şekillere bağhyor. Bir hazırlık komisyonu seçilmesi öngörülmüş. Bu hazırlık komisyonu için de müddet koymuştur. İki şey anlaşmadığı için arkadaşlar, bir haleti ruhiye buhranı içinde bu mesele bir dert haline gelmektedir. Bir defa, Sayın Reşit Ülker arkadaşımız izah etti, «Mesuliyet bahsinde grup kararı olamaz» dedi. Biz nasıl seçiyoruz hazırlık komisyonlarını? «Parti oranları» diye bir felâket getirdik bu Meclisin içine. Oran nedir? Parti namzet gösteriyor. Meclis onu seçmeye mecbur oluyor. Grup ka-

rarı alınmayınca adli tahkikat mevzuunda dahi orantının mevzuubahsolduğu yerde adalet de olmaz bu komisyonda vazife görmez. Derdin esasına inmek mecburiyetindeyiz. Meclis bu meseleyi görüşürken bir bakanın mesuliyeti vârid olup olmadığı meselesi hakkında inceleme yapmak gibi, adalete aidolan bir meseleyi, yani âmme mesuliyeti fikri ile kendisine suç isnadeden arkadaşın mesuliyetsizliği veya mesuliyeti hakkında karar vermekle yükümlüdür. Bunda parti mevzuubahsolur mu arkadaşlarımız? Orantı ile aza seçerseniz âkıbet bundan başka olamaz. Geçen sefer bize toplanamayan komisyon üyelerinden bahsettiler. Arkadaşlarımızı tenzih ediyorum, yanlış anlamayınız, müesseseyi konuşuyoruz. Bu müessese başından itibaren sakattır. Biz maalesef, geçmişte parti gruplarımızın uğradığı âkıbeti telâfi edelim derken Millet Meclisi hâkimiyeti yerine gruplar hâkimiyetini tesis ettik, bu Mecliste. Bunlar bunun hastalığıdır arkadaşlar, gördüğünüz şeyler. Bir adli tahkikat mevzuunda dahi orantı ile üye seçerseniz âkıbet başka türlü olamaz. Onun için gelin derdin esasına inelim. Şu komisyonların hepsini ortadan kaldıralım, fakat Büyük Millet Meclisi nâmına komisyon seçelim, bu vazifeyi burada bulunup da benimsiyecek arkadaş seçelim. Adli vazifedir arkadaşlar, Meclisin bu adli vazifesinde de partizanlık yapacak değiliz ya. Bütün arkadaşlarımızı tenzih ederim. Onun için ben arkadaşları geçen sefer de dinledim, müessesesi hastadır, müessesenin hastalığı, bu işi grup meselesi yapmamızdan doğmuştur. Grup meselesi olmaktan çıkarmadıkça, müddeti bir defa daha uzatırız. Benden evvel konuşan arkadaşımız izah etti, öyle bir mesele karşısındayız ki, geçmiş müddeti uzatıyoruz, yeniden müddet veriyoruz, aylar geçmiş, zaten, müddetler arkadaşlar, bir bakanın mesuliyetini itham altında kalmaması şartlarını ortadan kaldırmak için olduğu kadar da, âmme vazifesi gören bakanın mesuliyeti hakkında başka yol yoktur. Geçmiş Anayasamız bir meseleyi halledememişti. Bakanların mesuliyeti hakkında bir kanun çıkarılmamıştı. Bizce yine bu mesele halledilememiş olarak muallâkta kalıyor. Sizlerden rica ediyorum, hastalığın köküne inelim. Bu meseleyi gruplar meselesi olarak telâkki ettiğimiz ve orantı ile üye seçtiğimiz müddetçe âkıbet başka türlü olamaz. Bu vaziyeti ortadan kaldırmak

için topyekûn bu muallâk hale gelen komisyonlardaki arkadaşlarımızın hepsini hürmetle selâmlarım. Hepsini, bir tarafa bırakarak, T. B. M. M. adına partili veya değil, hazırlık soruşturma komisyonu üyeliği yapacak olan arkadaş seçelim. Bir de şunu bilelim, hazırlık komisyonu, Tahkikat Komisyonu değildir. Bir bakan hakkındaki şikâyetin ciddiyeti hakkında ilk tahkikatı, araştırmayı yapacak bir komisyondur. Bu komisyonlar da vazifesini böyle alsınlar, şu hasta vaziyete bir çare bulalım. Şu orantı meselesini kaldırmadığımız müddetçe bu komisyonların âkıbeti başka türlü olmaz. Hepinizi hürmetle selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Kemal Nebioğlu.

KEMAL NEBİOĞLU (Tekirdağ Milletvekili) — Sayın Başkan, değerli üyeler, Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı İhtüzüğünün 14 ncu maddesi, soruşturma hazırlık komisyonlarımızın görev sürelerini kati surette tesbit etmiştir. Bu süre, ilk önce 30 gün, bilâhara uzatılmak gerektiği takdirde bir ikinci 30 gündür.

Bunun toplamı, biraz evvel ve yedinci Birleşimde ifade edildiği üzere, 60 günü bulmaktadır. Tüzüğün 14 ncu maddesindeki, 60 günlük süre içerisinde, yedinci Birleşimde ifade edildiği üzere, bazı komisyonlar Başkanlık Divanlarımızı dahi seçememişlerdir. Tüzük 17.2.1965 tarihinde kabul edilmiştir. Yani bir seneden biraz daha fazla bir süre evvel kabul edilmiş. Burada önümüze çıkan iki konu vardır ; ya gerçekten tüzüğün 14 ncu maddesindeki, kayıtlanmış bulunan, konuşmuş bulunan süre yeterli değildir, bu takdirde, 14 ncu maddesindeki 60 gün, ilk otuz ve ikinci otuz günlük, yani altmış günlük süre yeterli olmadığı için de tüzüğü zorlamak suretiyle bir 3 ncu 30 gün veya bir 4 ncu 30 günün istenmesi yoluna gidilmektedir. Duruma bakıldığı takdirde, biraz evvel Sayın Palaoğlu'nun ifadelerine göre, bir başka komisyon pekâlâ ilk 30 günlük süre içinde toplanabilmekte, Başkanlık Divanını seçebilmekte ve görevini bitirebilmektedir. Bir başka komisyon ise Başkanlık Divanını dahi seçemeyecek durumdadır. Önümüze çıkan konu, gerçekten ya 14 ncu maddede belirtilen süre yeterli değildir veya süre yeterlidir de, ancak komisyonlar gerçekten görevlerini ifa edecek durumda değildir. Yani bir

çalışma düzeni içine girememektedirler. T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İktüzüğü 17.2.1965 tarihinde kabul edildiğine göre, aradan geçen kısa süre de göz önünde bulundurulduğu takdirde, 14 ncü maddede konmuş bulunan süreler yeterlidir. Ancak komisyonlar kendilerinden beklenen çalışma düzeni içine girememişlerdir. Meselâ eski Ticaret Bakanı Sayın Fennî İslim-yeli ve eski Bayındırlık Bakanı Sayın Arif Hikmet Onat haklarında inceleme yapmak üzere kurulmuş bulunan Türkiye Büyük Millet Meclisi Soruşturma Hazırlık Komisyonunun görev süresi, ilk bir aylık süreden sonra iki ay daha, ilkin istekle bir diğerinde ise hiç isteksiz olarak, kendiliğinden 90 günlük bir süre uzatılmıştır. Ve tekrardan bu süre uzatılmak istenmektedir.

Gerçi Sayın Reşat Özarda arkadaşımızın Birleşik Toplantı İktüzüğünün 14 ve 16 ncı maddelerinin değiştirilmesi hakkında konu Yüksek Huzuruza geldiği vakit fikirlerimizi yine ifade etmek fırsatını bulacağız. Ancak burada zorlanması lâzımgelen tüzüğün maddeleri değil, doğrudan doğruya komisyonlara seçilmiş bulunan arkadaşlarımızdır. Şayet arkadaşlarımız bir çalışma düzeni içerisine girebilirlerse İktüzüğün 14 ncü maddesini zorlamak gerekmiyecektir. Bizim yapabileceğimiz iş, bu komisyonlara seçilmiş bulunan arkadaşlarımızın bir çalışma düzeni içerisine girmeleridir.

Saygılarımla.

BAŞKAN — Sayın Sadık Tekin Müftüoğlu.

SADIK TEKİN MÜFTÜOĞLU (Zonguldak Milletvekili) — Muhterem arkadaşlar; bana öyle geliyor ki, gerek bugün, gerekse geçen hafta ve Meclis soruşturması ile ilgili hususlarda komisyona seçilen arkadaşlarımızın müddetlerin uzatılması talepleri veya aralarında vazife taksimi yapamamış olmaları bugüne kadar geçmiş Anayasadaki Meclis tahkikatına muvazi olarak gelen bu Meclis soruşturmasının, bu defa yeni Birleşik Toplantı İktüzüğünde iki kademe de mütalâa edilmesinden doğuyor. Kademelerden birisi, müzakeresiz olarak altı kişilik bir heyetin, üçü Senatodan, üçü Meclisten olmak üzere Hazırlık Soruşturma Komisyonu adı altında ortaya çıkması ve kurulması. İkinci kademe, bu Hazırlık Soruşturma Komisyonu faaliyetini bilfarz, bitirir de raporunu verir, müspet veya menfi, Yüce Heyetiniz bu raporla bağlı olmak-

sızın bilfarz, her hangi bir bakan veya Başbakan hakkında Meclis soruşturması açılmasına lâzum görürse bu defa da ikinci defa olarak Meclis Hazırlık Soruşturma Komisyonundan ayrı olarak bir Meclis Soruşturma Komisyonu açılıyor. Ve bunun raporu üzerinde tekrar müzakere ve münakaşa yapılıyor. İşte buradaki kritik nokta, bidayette müzakeresiz olarak kabul edilmiş bulunan Meclis Hazırlık Komisyonunun, hakiki vazifesinin ve bu vazife hudutlarının ve yetkilerinin nereye kadar teşmil edilebileceği hususunda zannediyorum, komisyon-daki arkadaşlarımızın fazla hassas ve fazla vazifesinas olmaları sebebiyle, derinliklere dalmasından ve dahnın bu derinliklerde de bir türlü raporlarını meydana getirecek geniş çalışma imkânlarına sahibolamamasından ortaya çıkıyor. Haddizatında görüşüme göre, meselenin gayet basit olması icabeder. Bu defa, burada biz Meclis Hazırlık Komisyonu ile ilgili bir mevzuda ilk tatbikatı bu misallerle, veriyoruz. Şu halde bu tahkikatta ve bu tatbikatta ne kadar isabetli hareket edebilirsek, bundan sonra doğması melhuz ihtilâflarda da bugünden o kadar salim yolları tesbit etmiş olabiliriz.

Hazırlık Soruşturma Komisyonunun vazife şümulü ne olacaktır? Kanaatim odur ki; bu vazife şümulünün biraz da soruşturma takriri ile alâkalı olması lâzımgelir. Müsterek toplantı İktüzüğünün 12 ncı maddesinde, Meclis soruşturması açılması hakkındaki takririn mahiyeti ve şümulü de tesbit edilmiştir ve şu ifadeyi bulmuştur: «Bakanlıkların görevleri ile ilgili işlerden dolayı cezai sorumluluğu gerektiren fiillerin görev sırasında işlendiğinden bahis olunmak gereklidir.» Yani unsurlardan birisi bir bakan hakkında soruşturma açarken soruşturma mevzuu olan hâdisenin, o bakanın görevi sırasında işlenmiş olması lâzımdır, bu nokta bir.

İki; o önergede hangi fiillerin, hangi kanuna ve nizama aykırı olduğunun maddesini zikretmek ve gerekçede göstermek suretiyle belirtmek zorunluluğu vardır. Şimdi görülüyor ki, soruşturma açılmasına dair önergede Birleşik Toplantı İktüzüğünün 12 ncı maddesinde derpiş edilen iki unsur sarıh olarak yer almak mecburiyetindedir. Nedir bu unsurlar? O bakanın faaliyetiyle ilgili, görevi ile ilgili faaliyetinden dolayı bir. Böyle bir faaliyet sonunda fiil, Ceza Kanu-

nunun veya ecza nizamının hangi maddesini alâ-kadar ediyorsa o maddenin de sarîh olarak gösterilmesi lâzım, iki.

Şimdi muhterem arkadaşlarım, eğer bir hazırlık tahkikatını talebeden arkadaşımız bakanın görevi ile ilgili fiilini sarîh olarak ortaya koymamışsa, iki. Bunu ortaya koymuş da, bu fiilin Ceza Kanununun hangi maddesini ihlâl ettiğini madde zikretmeksizin ifade etmişse, biz bu hal içinde bir Hazırlık Soruşturma Komisyonu kurmuş isek - ki, müzakeresiz kuruluyor, kurmaya da mecburuz - o takdirde haliyle bu komisyona seçilen arkadaşlarımız fiilî tesbit ettikleri veya edecekleri gibi, bu faaliyet görevi sırasında mı olmuştur; bunu tesbit edecekleri gibi, ayrıca bu fiilin, Türk Ceza Kanununun, hangi maddesine girdiği hususunu da tesbit etmeye mecburdurlar. Yok, şayet soruşturma takririnde bunlar sarîh ise bu arkadaşların vazifesi daha kolay bir şekilde intacedilebilir. Bunu zannetmeyiniz ki, muhterem arkadaşlarım, bu tatbikat yalnız soruşturma için bu Meclisleri işgal ediyor? Hayır. Bu gensoruda da böyledir. Mecliste görüştüğümüz Anayasanın 89 ncu maddesine göre verilmesi lâzımgelen gensorularda da böyledir. Bu Meclis bu tatbikata şahidolmuştur. Bir gensoru önergesi verilmiştir. Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 157 nci maddesine göre madde tasrihi lüzumuna rağmen bir gensoru önergesi verilmiştir, bize burada Yassıada kararlarını dinlemektedirler. Şu halde hep beraber, iyi niyetle, Meclis soruşturması olsun, hakikaten murakabe için büyük bir fonksiyon iera eden ve mânevi değeri yüksek olan bu müesseseleri elbirliği ile ayakta tutmaya ve bunları iyi çalışır tarzda istikametlendirmeye mecburuz. Şimdi bu cümleden olarak hazırlık soruşturma Komisyonunun yetkileri nedir? Bunu elimizde mevcut Birleşik Toplantı İçtüzüğü'ne göre halletmemiz mümkün değil midir? Benim görüşüme göre mümkündür. Şöyle ki, 14 ncü maddeyi açıyoruz, komisyonun yetkilerini sayan 6 nci bendinde diyor ki, «Komisyon, 17 nci maddenin 2 nci fıkrasında sayılan yetkilere sahiptir.» 17 nci madde, haddizatında hazırlık Soruşturma Komisyonundan sonra soruşturma açılmasına Meclis karar vermiş ise; kurulacak olan hakiki soruşturma komisyonunun görev ve yetkileri ile ilgili bir maddedir. Şimdi, Hazırlık Soruşturma Komisyonunun yetkileri için 14 ncü maddenin 6 nci bendi ne diyor? «Sadece

17 nci maddenin ikinci fıkrasında sayılan yetkilere sahiptir» diyor.

Açıyoruz 17 nci maddenin: 2 nci bendi, sadece şunu söylüyor :

«Komisyon, Hükümetten gerekli bilgileri isteyebilir.» yani bir soruşturma açılmış, Hazırlık Soruşturma Komisyonu kurulmuş, takriiri almış, oluyor ki, Hükümete sizin hakkınızda böyle bir şey vardır, bana bilgi veriniz. «Hükümetin bütün vasıtalarından faydalanabilir.» Tahkikat için, yani burada sayılan işlerin yetkilerini kullanabilmek için icabında Hükümetin vasıtalarından istifade ederek, çalışmalarına kolaylık olsun diye.

«İsteddiği evraka veya vesikalara el koyabilir ve ilgili bakanı veya Bakanlar Kurulu üyesini dinliyebilir.» Gayet sarîh. Hazırlık Soruşturma Komisyonunun yetkisi, 17 nci maddenin ikinci fıkrasına göre, bilgi ister ve evrak ve vesikalara el koyar, bakanı dinler. Bunun için de Hükümetin elindeki vasıtalarından istifade eder.

Şimdi muhterem arkadaşlarım; işte Hazırlık Soruşturma Komisyonunun vazifesini tüzük hükümleri içinde bu şekilde çerçevelediğimiz ve tahdidettiğimiz takdirde bundan böyle bizim huzurumuza müddetlerin uzatılmasıyla ilgili takrirlerin geleceğine kaani değiliz.

Bu takrirler niçin geliyor? Şunun için geliyor. Eski bir alışkanlık sebebiyle Hazırlık Soruşturma Komisyonuna seçilmiş olan arkadaşlarımız, bir bakıma haklı olarak, kendilerini sanki suçluyu ortaya çıkarmak için gerekli bütün yetkileri haiz görmekte ve o yetkilerin icabını yerine getirmektedir ki, böyle değildir, böyle olmadığını 17 nci maddenin asıl Soruşturma Komisyonuna verdiği diğer yetkilerle sâbittir. Şimdi, hazırlık Soruşturma Komisyonuna verdiği yetkileri ikinci fıkradan okudum. Bakınız hakiki Soruşturma Komisyonu kurulursa, 17 nci maddede bu komisyonda daha ne yetkileri veriyor. «Komisyon gerekli görürse kendisinin veya alt komisyonlarının başkentten başka yerlere gitmesine karar verebilir. Komisyon, her hangi bir şahsı tanık veya bilirkişi sıfatıyla dinlemek yetkisine de sahiptir.»

Hazırlık Komisyonunda yok bu yetkiler. Daha başka; «Komisyon, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun tanıklarla, bilirkişilerle ve zabıt ve arama ile ilgili olarak adli mercilere

verdiği hürriyeti kısıtlayıcı yetkilerin kullanılmasını, gerekçesini bildirmek suretiyle, görevli adli merciden yazı ile isteyebilir» ve nihayet «komisyonun çalışmaları gizlidir» diyor.

Şimdi görüyorsunuz ya muhterem arkadaşlarım, hazırlık soruşturma komisyonunun yetkileri ile Soruşturma Komisyonunun yetkileri müsavi ve bir değildir, müsavi ve bir olmayınca da haliyle vazife sahaları da ona göre dar ve geniştir. Şu halde hazırlık soruşturma komisyonları ne yapacaktır? Hazırlık soruşturma komisyonlarının yapacağı görev şudur:

Verilen taktir muvacehesinde bakandan bilgi alacak vekâletteki evrak ve vesikalara el koyabilecek ve nihayet lüzum görürse hakkında isnadda bulunan Bakanı dinliyecek. Bundan başka? Bundan başka yetkisi yok. Bundan başka vazifesi de yok. İşte bu üç noktaya inhisar eden husus da hazırlıyacağı rapor üzerine bir şüpheye veya bir şüphenin vâridolmadığına viedanen kanaat getirirse raporunu bir ay zarfında, 14 ncü maddenin muayyen bendine göre, bir ay daha uzatma süresi istemek suretiyle nihayet iki ay zarfında, huzura getirecektir. Böyle olunca, Yüce Heyetiniz raporla yine bağlı değildir. O zaman ne yapacaktır Yüce Heyetiniz? Yine Birleşik Toplantı İcütüzüğüne göre, komisyonu dinliyecek, taktir sahipleri birkaç tane ise birisini dinliyecek, alâkalı Bakanı dinliyecek ve nihayet yapılacak oylamaya göre lüzum görürse, hakiki soruşturma komisyonunun kurulmasına karar verecek. İşte o hakiki soruşturma komisyonu da asıl meselenin birçok yetkilerle derinliğine inecek, tetkikatını yapacak, asıl kararı biz o zaman vereceğiz. Bu durum muvacehesinde muhterem arkadaşlarım, eğer şuradaki konuşmalarım, halen hazırlık soruşturma komisyonunun ve diğer hazırlık soruşturma komisyonlarının vazifelerini tebellür ettirebilmiş, ona vuzuh verebilmişse kendimi viedanen müsterih addedeceğim.

Buna bu şekilde işaret ettikten sonra gelelim uzatma taktirine:

Görüşüm odur ki, Birleşik Toplantı İcütüzüğünün 14 ncü maddesinin, «bu süre otuz günden fazla uzatılamaz» hükmü muvacehesinde ikinci, üçüncü bir otuz gün vermemiz mümkün değildir. Şu şekilde diyeceksiniz ki; mümkün

olmadığına göre durum ne olacaktır? Muhterem arkadaşlarım taktir edersiniz ki; bir komisyona veya her hangi bir heyete bir vazife verilirken bu vazifenin sona ermesi için iki ana unsur vardır. Bunlardan birisi; bizatihi vazife ile ilgili tetkikatın bitmesi sonucunda raporun okunması da sona erer, vazife sona erer, normal olarak. Bir de eğer bu vazife müddetle mukayyet olarak verilmiş ise, yapılsın yapılmıyın, bu müddetin hitamında otomatikman yetkiler ve vazife sona erer. Gönül arzu ederdi ki, bugüne kadar bu meseleler görüşülsün, konuşulsun ve hazırlık soruşturma komisyonlarının hakiki yetkileri ve şümül sahası tesbit edilebilsin. Edilseydi bugün arkadaşlarımıza bir tâanda bulunmak belki mümkün olurdu. Ama bugüne kadar hazırlık soruşturma komisyonlarının hakiki vazifelerinin nereye kadar şümüllandirileceği bir müzakere, münakaşa mevzuu olmadığı için, arkadaşlarımız haklı olarak iyi vazife yapabilmeyenin hissi altında, zannediyorum tetkikatlarını genişletiyorlar ve binnetice önceden otuz gün, bilâhara ikinci uzatma ile ve kesin olması lâzımgelen 30 gün içerisinde vazifelerini bitiremeyince haklı olarak, müddetin temdidi için huzurunuzda geliyorlar. Netice, durumu hü-lâsa etmek icabederse, kanaatim şudur: Hazırlık soruşturma komisyonlarının vazifesi müşterek İcütüzüğümüzün 17 nci maddesinin 2 nci fıkrasında sadece Bakanı dinlemek, bilgi almak, vesaike ve evraka el koymak, lüzum görürse, Bakanı dinlemekten ibarettir. Bu işlerin halli, taktir edersiniz, bir ay bilemediniz iki ay içerisinde haydi haydi mümkündür. Bunu bu şekilde tesbit ettikten sonra, eğer her hangi bir hazırlık soruşturma komisyonu kendisine verilen ikinci mehile, uzatma müddetine rağmen vazifesini ikmal edememiş ise, kanaatim odur ki bu müddet katı olduğu için, müddetin bitmiş olması sebebiyle vazifesi sona erer ve binnetice Heyetiniz isterse aynı arkadaşları seçmek sureti ile yeni bir komisyon kurar. Saygılarımı sunarım.

BAŞKAN — Sayın Nermin Neftçi.

NERMİN NEFTÇİ (Muş Milletvekili) — Muhterem arkadaşlarım, Müftüoğlu arkadaşımızı dinledim. Kanaatlerine iştirak etmiyorum. Sayın Müftüoğlu arkadaşımız dediler ki; «so-

ruşturma, esas soruşturma komisyonları ile soruşturma hazırlık komisyonlarının vazife ve yetkilerini birbirine karıştırmalarından, bir de esas soruşturmayı istiyen dilekçenin eksik yazılmasından, yani hangi cezai suça istinadettiği ve bunun karşılığı hangi cezanın gösterilmesi meselelerinin eksik yazılmasına bu işler uzuyor, komisyon arkadaşlarımız çok derinlere gidiyor ve işin içinden çıkamıyorlar» dediler. Bendeniz şu kanaatteyim ki, bu komisyona seçilmiş olan hukukçu arkadaşlarımızı, en az kendileri kadar bu meseleleri biliyorlar farz etmemiz gerekir. Yalnız şu mesele var; biz maddi vakıya bakalım, burada komisyonun, otuzar gün mehil isteme dilekçesi vardır. Bendeniz dosyayı tetkik ettim, bu dilekçenin birisinde, Meclisin kesif bütçe çalışmalarından dolayı otuz gün mehil istendiği yazılı, diğerinde ise, yine Meclisin kesif çalışmaları ve Senato seçimleri önseçim yoklamalarıyla ilgili olarak bir mehil istenmektedir. Orta yerde dilekçe vardır. Dilekçe varken bu kadar tefsirlere girmek ve komisyonlara seçilmiş olan arkadaşları kendi bilgimizden daha az bilgili farz etmek, zannedirim ki, doğru olmaz.

Efendim, Yüce Meclisin politik itibarını her şeyin üstünde tutmaya mecburuz. Şu parti, bu parti meselesi değil. Yüce Meclis büyük bir müessesedir. Bu müessesenin bir itibarı vardır. Komisyonların çalışmaması, hele Soruşturma Hazırlık komisyonlarının çalışmaması, ki bir meclisin içinden çıkan bir Hükümetin üyelerinin çıkmış veya hali hazır ki Hükümetin üyelerinin doğrudan doğruya cezai mesuliyetleri ile ilgilidir. Binaenaleyh, hem Meclisin hükmi şahsiyeti mevzuubahistir hem de hakkında soruşturma istenen arkadaşlarımızın şahsiyetlerinin zedelenmesi mevzuubahistir. Lütfen arkadaşlarım, bazı teamülleri yerleştirmeye mecburuz, bütün partiler el ele vererek her şeyden evvel bu şekilde Meclisin şahsiyeti ile ilgili olan soruşturma komisyonlarına seçilen arkadaşlarımızın diğer bütün vazifelerini bir tarafa bırakarak, her şeyden evvel bu komisyonlardaki vazifelerine koşmak, hem kendi içlerindeki şahsiyetleri bakımından önemli olan zan altında bulunan arkadaşını temize çıkarmak hem de parlamento-nun şahsiyetini kurtarmak bakımından, önemlidir. Saygılarımla.

BAŞKAN — Sayın Komisyon söz istemişti efendim. Buyurun.

MUSTAFA AKALIN (Afyon Karahisar Milletvekili) — Söz istiyorum.

BAŞKAN — Siz de mi söz istiyorsunuz efendim? Komisyonun tercih hakkı vardır. Komisyondan sonra size söz vereceğim.

MEHMET ÜNALDI (Cumhuriyet Senatosu Adana Üyesi) — Sonra konuşayım, efendim.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Akalın.

MUSTAFA AKALIN (Afyon Karahisar Milletvekili) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar, bu mesele geçen gün de, aynı hazırlık komisyonunun süresinin uzatılması meselesi bahis mevzuu oldu, huzurunuzda çıktım, konuştum. Fazla teferruata girecek değilim, yalnız şunu işaret etmek istiyorum. Sayın Milletvekili Nermin Neftçi, muhterem arkadaşımız Sadık Tekin Müftüoğlu'nun sözlerini kabul etmediğini beyan etti. Kendisi bir hukukçudur. Burada gayet sarîh olarak ifadesini bulan Birleşik Toplantı İhtüzüğü'nün 14 ve 17 nci maddelerini arkadaşımız okudular. Bunda anlamıyacak hiçbir şey yoktur. Müftüoğlu'nun fikirlerine aynen iştirak ediyoruz. Çünkü 17 nci maddede sarâhaten hazırlık komisyonlarının yetkileri belirtilmiştir ben bunu, savcıların hazırlık tahkikâtına ve esas soruşturma komisyonlarının yetkilerini de, sorgu bâkimlerinin yetkilerine şöyle benzeterek ifade etmek istiyorum. Arkadaşımın ifade ettiği gibi, 14 nci maddenin beşinci fıkrası «Bu süre bir defa 30 gün verilir. Ondan sonra 30 gün daha uzatılır» âmir hükmünü ihtiva ediyor. Bu itibarla bir defa uzatılmış olduğu cihetle üçüncü bir defa daha uzatılmasına, ben şahsım hukukî görüşümle inkân görmüyorum. Bu itibarla muhterem arkadaşımız Müftüoğlu'nun dediği gibi, bu komisyonlar, üçüncü komisyon da böyle oldu, şimdiki bahis mevzuu olan soruşturma komisyonları da aynı şekilde vazifelerini bitirememişler. Esas soruşturma komisyonu teşekkül ederse, hazırlık komisyonunun yapamadığı işleri de daha geniş şekilde tahkikata yetkili olmaları hasebiyle, bu işi başatabilirler. Bu itibarla, kanaatim odur ki, ikinci bir defa bu 14 nci maddenin sarîh hükmü karşısında uzatma imkânı yoktur. Bu itibarla,

bu komisyonun münfesihi addedilmesi gerekir ve yeniden hattâ bir hazırlık komisyonunun seçilmesine imkân olmadığı kanısındayım. Bu itibarla, doğrudan doğruya, Meclis, hazırlık komisyonu yerine soruşturma komisyonunu seçmesi ıktiza eder. Bu itibarla önergenin aleyhindeyim. Saygılarımla.

BAŞKAN — Efendim, yeterlik önergesi geldi, önce sayın komisyona söz veriyorum.

Buyurun efendim.

T. B. M. M. SORUŞTURMA HAZIRLIK KOMİSYONU ADINA MEHMET ÜNALDI (Cumhuriyet Senatosu Adana Üyesi) — Muhterem arkadaşlarım, önergenin aleyhinde konuşan muhterem arkadaşlarım şekil üzerinde haklı gibi görünmekte iseler de, komisyonumuzun neticeye varamamasında bazı mücbir sebepler yer almıştır. Bunları huzurunuzda, sabrınızı sultistimal etmeden, kısaca arz etmek isterim.

Komisyonumuz altı kişiden ibarettir. Tarzı terekübü; üç A. P. li, iki C. H. P. li bir de Millet Partili arkadaşımız vardır. Tabiidir ki, komisyonumuza verilen vazife, her türlü politik düşünce ve kanaatlerin üstündedir. Önce komisyonun haysiyetine en ufak şekilde gölge düşürmemek gayreti içerisinde girdik. Ve Riyaset Divanı seçimi üzerinde titizlikle durduk. Bu arada muhterem arkadaşlarımızdan birisi, ameliyat olması dolayısıyla, uzun müddet iştirak edemedi. Bu arkadaşımız C. H. P. li idi. Komisyonumuzda nisbet değiştiği için; A. P. liler, fazla miktara sahibolduğu için, biz Riyaset Divanı seçimini ittifakla yapmak ve her türlü şüphe ve tereddütten âri kılmak için, arkadaşımızın iyi olmasını bekledik ve arkadaşımız iyi oldu. İttifakla divanımızı seçtik. Fakat bu arada müddet bitti.

İkinci defa muhterem arkadaşlarım, Cumhuriyet Senatosunun üçte bir yenileme seçimi oldu. Bu arada bendeniz sözei olarak, kura isabet eden arkadaşlarımızdanım. Bir aydan beri de bu faaliyete, seçimler dolayısıyla, iştirak edemedim. Komisyonun Başkanı, yine Meclis tarafından verilen bir vazife ile yurt dışına gitti. Bu sebeplerden dolayı komisyonumuz çalışmadı. Ama bu demek değildir ki, verilen vazife üzerinde hiçbir çalışma olmadı, çalışmalarımız bir hayli ilerlemiştir, kısa zaman sonra neticeye varılacaktır. Yalnız şunu arz et-

mek isterim ki, komisyonumuz, salâhiyeti üzerinde her hangi bir tereddüde sahip değildir, tereddüdü yoktur. Salâhiyetini bilmektedir. O salâhiyet çerçevesi içerisinde çalışmaktadır.

Diğer taraftan, bundan evvel aynı şekilde ve aynı tarihte seçilmiş olan diğer komisyonlar, bilmiyorum onların da birtakım mücbir sebepleri var mıydı? Aynı Mecliste aynı tenkidler serd edildi ve netice itibariyle Yüksek Meclisin temayülü belli oldu. O komisyonlara mehil verildi. Bir emsal ortaya konuldu.

Şimdi muhterem arkadaşlarım, Yüksek Mecliste şöyle uzun senelerin meydana getirdiği bir teamül vardır; bu teamüle göre, bu gibi komisyonların yeniden seçilmesine, mehil istemeleri dolayısıyla mehil verilemeyeceği ve yeniden seçilmeleri icabettiğine dair her hangi bir teamüle raslanmamaktadır. Binaenaleyh kısa zamanda vazifesini bitirecek olan komisyonumuza yeni bir mehil verilmesini daha muvafık olacağını komisyon olarak mütalâa etmekteyiz. Kanatımızı hürmetle arz ederiz.

BAŞKAN — Yeterlik önergesini okutuyorum.

Sayın Başkanlığa

Konuşmaların kifayetine arz ve teklif ederim. Saygılarımla.

Antalya Milletvekili
Ahmet Torgay

BAŞKAN — Yeterlik önergesini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

BAŞKAN — Komisyonun bir aylık süre isteme önergesinden evvel, Sayın Reşat Özarda başka bir önerge vermiştir. Bunu okutmaya ve oylatmaya mecburum. Arz edeceğim başka bir husus da var.

Sayın Reşat Özarda'nın önergesini okutuyorum.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik
Toplantısı Başkanlığına

Gündemin sunuşlar kısmının 4 nü sırasında kayıtlı 4 numaralı T. B. M. M. Soruşturma-Hazırlık Komisyonunun görev süresinin uzatılmasına dair önergesinin şifahi izahatını muvacehesinde reddini, bugüne kadar görevini yapmamış olan komisyonun münfesihi addedilerek bugünden başlamak üzere yedi gün için-

de başka üyelere müteşekkil yeni bir Soruşturma Hazırlık Komisyonunun seçilmesini arz ve teklif ederim.

Aydın milletvekili
Reşat Özarda

BAŞKAN — Aynı mahiyette bir önerge daha geldi, onu da okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

İçtüzüğün sarahati muvacehesinde komisyonun çekilmiş sayılmasını arz ve teklif ederim.

Istanbul Milletvekili
Coşkun Kırca

BAŞKAN — Şimdi Sayın Reşat Özarda, sizden bir hususu tavzih etmenizi rica edeceğim. Komisyonun müstafi addedilmesini teklif ediyorsunuz. Nitekim Sayın Kırca da aynı hususu teklif ediyor. Buna ilâveten «yedî gün içinde yeni bir komisyon seçilmesi», diyorsunuz. Eğer önergeniz kabul edilir ve komisyon Yüce Heyet tarafından müstafi addedilirse, o zaman ne yolda muamele yapılacağı hakkında İçtüzükte sarahat vardır. Binaenaleyh önergenizi sadece, komisyonun müstafi addedilmesi hususuna hasrediyorsanız bunu oylatayım.

REŞAT ÖZARDA (Aydın Milletvekili) — Peki efendim.

BAŞKAN — Efendim, mahiyeti aynı olan iki önergeyi de dinlediniz. Arkadaşlarımız, İçtüzüğün sarahati muvacehesinde komisyonun müstafi addedilmesini teklif ediyorlar. Komisyon önergesi hariçtir tabii.

Evvelâ bu iki önergeyi yani Komisyonun müstafi addedilmesi hususundaki önergeleri oyu-
nuza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir efendim.

Şimdi, Komisyonun 30 gün daha kendilerine çalışma süresi verilmesi hakkındaki önergesini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir efendim.

Muhterem arkadaşlarım, Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısının, Birleşik Toplantı gündemi ikmal edilinceye kadar müzakere-
nin aralıksız devam etmesini teklif eden bir önerge geldi. Önergeyi okutuyorum :

Sayın Başkanlığa

Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısını, Birleşik Toplantının gündemi ikmal edilinceye kadar müzakere-
nin aralıksız devamını saygı ile arz ederim.

Cumhuriyet Senatosu İstanbul Üyesi

Rifat Öztürkçine

ORHAN BİRGİT (İstanbul Milletvekili) — Aleyhinde söz istiyorum. («Oya» sesleri)

BAŞKAN — Efendim bir dakika, aleyhinde söz istediler.

Buyurun Sayın Birgit.

ORHAN BİRGİT (İstanbul Milletvekili) — Sayın üyeler; Sayın Senatör Rifat Öztürkçine'nin önergesini, Yüce Türkiye Büyük Millet Meclisi, Genel Kurulu tasvip ve kabul buyursa dahi fiiliyatta bu önergenin yürümesi mümkün olamayacaktır. Şöyle ki, bugünkü gündemimizin ikinci bölümünde tekrarlanacak oylamalar ve bu oylamaların altında da Aydın Milletvekili Reşat Özarda'nın, Sanayi Bakanı Mehmet Turgut ile eski Bayındırlık Bakanı Ordu Milletvekili Arif Hikmet Onat hakkında Anayasamızın 90 nci ve T. B. M. Meclisi Birleşik toplantısı İçtüzüğünün 12, 14 ve 22 nci maddeleri gereğince bir Meclis soruşturması açılmasına dair önergesini incelemek üzere kurulacak Türkiye Büyük Millet Meclisi Soruşturma Hazırlık Komisyonuna üye seçimi vardır. Zaten gündemimiz aşağı - yukarı bu seçime gelip dayanmış bulunuyor. Seçim, yüksek malûmları olduğu üzere, açık oylama ile yapılacağına göre görünen manzara, Yüce Mecliste çoğunluk yoktur. Ve fiilen bu seçim mümkün olmayacaktır. Beyhude yere olmayacak bir şey için oturup ısrar etmekte fayda yoktur. Sayın Senatör... (Geri alıyor sesleri) Teşekkür ederim efendim.

BAŞKAN — Geri mi aldınız efendim?

RİFAT ÖZTÜRKÇİNE (Cumhuriyet Senatosu İstanbul Üyesi) — Geri alıyorum.

BAŞKAN — Peki. Şu halde muameleye koymuyorum.

Efendim, vaktin geçikmiş olması dolayısıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısını kapatıyorum.

Kapanma saati : 18,52

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Birleşik Toplantısı
GÜNDEMİ

SEKİZİNCİ BİRLEŞİM

4 . 5 . 1966 Çarşamba

Saat : 15.00

1. — BAŞKANLIK DİVANININ SUNUŞLARI

1. — Eski Ticaret Bakanı Fennî İslimyeli ve eski Bayındırlık Bakanı Arif Hikmet Onat haklarında inceleme yapmak üzere kurulan T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonunun görev süresinin uzatılmasına dair Komisyon Başkanlığı tezkeresi (9/1)

2. — Aydın Milletvekili Reşat Özarda'nın, Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı İçtüzüğü'nün 14 ve 16 nci maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki tüzük teklifinin Cumhuriyet Senatosu Adalet ve Anayasa ve Millet Meclisi Anayasa komisyonlarından seçilecek 7 şer üyeden müteşekkil bir geçici komisyon kurulması hakkında Başkanlık Divanı sunuşu (2/282)

2. — TEKRARLANACAK OYLAMALAR

3. — SEÇİMLER

1. — Aydın Milletvekili Reşat Özarda'nın, Sanayi Bakanı Mehmet Turgut ile eski Bayındırlık Bakanı Ordu Milletvekili Arif Hikmet Onat hakkında Anayasanın 90 nci ve T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğü'nün 12, 14 ve 22 nci maddeleri gereğince bir Meclis soruşturması açılmasına dair önergesini incelemek üzere kurulacak Türkiye Büyük Millet Meclisi Soruşturma Hazırlık Komisyonuna üye seçimi (9/53)

4. — İÇTÜZÜĞÜN 6 NCİ MADDESİ GEREĞİNCE BAŞKANLIĞA YÖNELTİLEN SÖZLÜ SORULAR

5. — ÖNCELİKLE GÖRÜŞÜLECEK KANUN TASARI VE TEKLİFLERİ

6. — KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE İÇTÜZÜK TEKLİFLERİ

7. — MECLİS SORUŞTURMASI VE YÜCE DİVANA SEVK İLE İLGİLİ KANUNLAR

